

2. Краснолуцький К. К. Проблематика розвитку професійної освіти в Україні: сучасні тенденції та перспективи / К. К. Краснолуцький // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя (Психолого-педагогічні науки). – 2013. – № 2 – С. 24-28.

3. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку: Наукова доповідь за дисертацією на здобуття наук. ст. докт. екон. наук, 08. 00. 09 / Л. В. Чижевська. – Житомир, 2007. – 80 с.

Светлана Стоянова-Коваль. Проблемы повышения качества высшего образования при подготовке учетных специалистов.

В статье рассмотрены аспекты, которые влияют на становление будущего специалиста по учету, исследованы особенности повышения эффективности обучения студентов экономических специальностей, определены проблемные вопросы по качеству высшего образования.

Ключевые слова: *высшее образование, качество обучения, практическая подготовка, специалист по учету.*

Svitlana Stoyanova-Koval. Problems of improving the quality of higher education in preparing accounting professionals.

The article deals with the aspects that influence the formation of the future specialist in accounting, studied peculiarities increase the efficiency of teaching students of economic specialties, identified problematic issues in quality higher education.

Keywords: *higher education, quality of education, practical training, a specialist in accounting.*

Стаття надійшла до редакційної колегії 31.10.2016

УДК 811.111:81'255

© Тарасенко С. Є., 2016

Тарасенко Сергій Євгенович

Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ І АНГЛІЙСЬКИХ АКАДЕМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

У статті розглянуто особливості перекладу англійських академічних термінів на українську мову, розуміння яких дозволяє уникати термінологічних помилок при перекладі текстів пов'язаних з академічною тематикою.

Ключові слова: *переклад, академічний термін, професійне навчання.*

В епоху глобалізації та інтернаціоналізації системи вищої освіти викладачі вузів і перекладачі стикаються з необхідністю перекладати

різні матеріали – від інформаційно-реklamних текстів до наукових статей – з української мови на англійську і навпаки. На перший погляд – для професіонала це нескладне завдання. Однак проблема полягає в тому, що помилки в деяких перекладах і невірні уявлення про реальність англійської мови настільки вкоренилися в українському вузівському співтоваристві, що навіть висококваліфіковані фахівці іноді роблять певні неточності при перекладі певних академічних термінів. Вузькоспеціальна термінологія включає терміни, які використовуються тільки в певній галузі науки чи в якомусь одному її напрямі.

Мета статті – висвітлити особливості перекладу англійських академічних термінів на українську мову, розуміння яких дозволяє уникати термінологічних помилок при перекладі текстів пов'язаних з академічною тематикою.

Академічні терміни – це терміни, які вживаються у вищій школі стосовно сфери вищої професійної освіти і до вищих навчальних закладів. Через те, що академічні терміни вживаються широкою аудиторією, вони не можуть бути позначені як вузькогалузеві.

Питання специфіки термінів і способів їх перекладу висвітлювалися в роботах В. М. Комісарова, А. Д. Швейцера, Я. І. Рецкера, І. В. Арнольд та інших.

Актуальність вивчення засобів і проблем, пов'язаних з перекладом академічних термінів, обумовлена поширенням співпраці між українськими та зарубіжними вузами-партнерами і зростаючим обсягом комунікації в даній професійній області.

В Україні до цих пір для позначення вищого навчального закладу, науково-дослідного інституту, а також для позначення адміністративно-управлінського установи використовується термін «інститут». В англійських країнах слово «institute» використовується тільки для позначення науково-дослідного інституту («research institute, scientific research institute»).

В американській системі освіти широко вживається термін «school» для позначення цілого ряду навчальних закладів: наприклад, high school буквально означає «середня школа вищого ступеня», school of law перекладається як «вища школа права» або «юридичний інститут», graduate school, відповідно, матиме значення «аспірантура».

Переклад українського слова «факультет» на англійську мову є одним з найбільш спірних моментів. Справа в тому, що англійське слово «faculty» полісемантичне. Одним з основних його значень слід вважати значення «професорсько-викладацький склад» (в американському англійському). Відповідно, з'явилася тенденція перекладати слово «факультет» не тільки як «faculty», а й як «department». Слово «department» є типовим академічним терміном,

що позначає структурний підрозділ університету в США. Проблема полягає в тому, що американські вузи мають, як правило, зовсім різні організаційні структури з багатою різноманітністю структурних підрозділів. Наприклад, в Єльському університеті існують академічний термін «college» («коледж») для студентів, що навчаються в бакалавраті, і термін «schools» («вищі школи») за програмами професійного навчання (наприклад, «Yale Law School»), до яких вступають після отримання диплома бакалавра. Крім цих адміністративних структур, також є «departments» («кафедри»), що спеціалізуються в конкретній науковій галузі, такі як «Department of Slavic Languages and Literatures» («Кафедра слов'янських мов і літератур»). Якщо перекласти «факультет» як «department», тоді як слід перекласти на англійську мову слово «кафедра». Багато перекладачів і викладачів, без сумніву, дадуть відповідь, що це слово «chair». Але термін «chair» позначає, звичайно, не тільки «стілець». В академічному дискурсі цей термін є дійсно частотним, але аж ніяк не перекладається як структурний підрозділ. Як в британській, так і в американській англійській мові слово «chair» має значення «професорська посада». Наприклад, «A scholar of international standing has been appointed to a new Islamic Studies Chair at Oxford» – «Вчений міжнародного рівня призначений на нову посаду професора ісламознавства в Оксфорді» (у багатьох західних вузах працює лише один професор у конкретній науковій галузі).

Слово «chair» в англомовній вищій школі має ще одне значення – керівник навчального підрозділу, наприклад, завідувач кафедри – «Department Chair». Даний термін вживають як в американському, так і в британському варіантах англійської мови. Варто зазначити, що для позначення посади завідувача кафедри в багатьох вузах англомовних країн також поширене використання словосполучення «Head of Department».

Повертаючись до питання про перекладу назв структурних підрозділів українських вузів, необхідно враховувати, перш за все, специфіку типової української вузівської організаційної системи, тобто наявність в університетах факультетів, інститутів, що мають в своєму складі кафедри. Не важко підібрати еквіваленти і в британській вузівської системі. Цікаво, що українська система досить схожа з організаційною системою Кембриджського університету, в якому існують факультети, аналогічні українським, такі як, наприклад, економічний, історичний факультет, факультет сучасних і стародавніх мов і т.д. – «Faculty of Economics», «Faculty of History», «Faculty of Modern and Medieval Languages». І у Великобританії, і в Україні такі факультети діляться на кафедри, наприклад, «Department of French» – «Кафедра французької мови». На сайті Кембриджського університету

знаходимо підтвердження цього факту: «University Faculties organize teaching and research into individual subjects or groups of subjects. Their work is normally organized into subdivisions called Departments» – «Факультети університету займаються освітньою та науковою діяльністю в окремих або суміжних областях. Їх робота, як правило, проводиться в структурних підрозділах, які називаються «кафедрами».

Труднощі у перекладі на англійську складають українські назви посад професорсько-викладацького складу. Це відбувається частково через те, що в американській системі вищої освіти мало не всі викладачі університетів називають себе «professors». Проте, існує певна ієрархія посад професорсько-викладацького складу: «assistant professor», «associate professor», «(full) professor». Тільки останній академічний термін є еквівалентом терміна «професор» української вищої школи. Посада «associate professor» являє собою аналог посади «доцент» в українській мові. Термін «assistant professor» означає першу сходинку науково-педагогічної кар'єри, тобто відповідно до української академічної термінології – «викладач». Але при цьому виникає питання про те, як перекласти посаду «старший викладач».

Якщо розглянути британську систему вищої освіти, то питання про переклад найменувань посад професорсько-викладацького складу вирішується легше, оскільки є чотири ступені посад, аналогічних посадам в українській академічній системі: «lecturer», «senior lecturer», «reader», «professor». Слово «lecturer» добре розуміється в усьому англословному світі, в американських вузах, на відміну від різного роду «professors», це, як правило, співробітник, який швидше за все веде заняття у бакалаврів, а не займається науковою роботою як основним видом діяльності. Відповідно, вітчизняні посади «викладач» і «старший викладач» можуть перекладатися як «lecturer» і «senior lecturer». Назва посади професора перекладається просто – «professor». Найменування посади доцента викликає деякі труднощі, так як слово «reader» (буквально «читець») рідко вживається поза Великобританії в значенні найменування посади працівника вузу. Необхідно відзначити, що багато вузів країн колишнього Британської співдружності, такі як Австралія і Нова Зеландія, і навіть деякі вузи самої Великобританії замість терміна «reader» починають використовувати американський термін «associate professor», який, відповідно, підійде для перекладу посади доцента.

З урахуванням викладеного вище нам представляється логічним використовувати такі переклади найменувань посад українського професорсько-викладацького складу: «lecturer» («викладач»), «senior lecturer» («старший викладач»), «associate professor» («доцент») і «professor» («професор»). Найменування керівних посад українських

вузів найчастіше перекладаються дослівно, особливо якщо термін являє собою словосполучення.

З підписанням Україною Болонської угоди і введенням багаторівневої системи вищої освіти переклад освітніх ступенів став простіше: «бакалавр» – «bachelor's degree», «магістр» – «master's degree», а також «бакалаврат» – «bachelor's studies», «магістратура» – «master's studies». Термін «спеціаліст», звичайно ж, можна перекласти як «specialist», але в даному випадку будуть потрібні додаткові пояснення терміну для зарубіжних колег, знайомих із українською системою. Наукові ступені кандидата і доктора наук здебільшого перекладають «Candidate of Science» і «Doctor of Science». У даний момент спостерігається тенденція перекладати термін «кандидат наук» як «PhD» (західний «доктор філософії»), який є в тій чи іншій мірі еквівалентом.

Переклад понять «аспірантура» і «докторантура» також потребує більш детальної інтерпретації. В англійських системах є поняття «postgraduate studies» (британська англійська) або «graduate studies» (американський варіант), що включає в себе як «master's studies» (магістратура), так і «doctoral studies» (PhD). У той час як термін «undergraduate studies» означає отримання вищої освіти першого ступеня, тобто «бакалаврат». Відповідно, переклад аспірантури як «postgraduate studies» або «graduate studies» може призвести до незрозуміння того, мається на увазі магістратура чи PhD. Також переклад слова «докторантура» як «doctoral studies» може бути сприйнятий як «PhD». У той час якщо ми перекладемо термін «аспірантура» як «doctoral studies», колеги, знайомі з українськими реаліями, можуть подумати, що мова йде про «докторантуру». Є в англійській вищій школі термін «postdoctoral research» (більш глибокі наукові дослідження, після отримання PhD), який може бути перекладений українською як «докторантура», але це буде помилковим перекладом, так як postdoctoral research не припускав захист дисертації або ж присудження будь-якого наукового ступеня.

Останнім часом предметом жвавих дискусій стають питання інноваційного розвитку системи безперервної освіти, пропонованого і здійснюваного різними закордонними та українськими вузами. Словникові дані дозволяють судити про наявність великої кількості варіантів перекладу терміна «безперервна освіта». Так, в різних англо-українських словниках можна виявити кілька однотипних дублетів терміна «безперервна освіта»: lifelong learning, lifelong education, continuing (continuous education), adult education, permanent education, recurrent education, ongoing learning, further education. Поява цілого синонімічного ряду для визначення одного поняття є результатом інтеграційного характеру терміносистем, що призводить до

розширення семантичного поля термінів. В українській мові, наприклад, слово «клас» мало значення: «розряд», «ступінь», «місце, де проходять заняття», «всі учні», «група людей, об'єднаних за соціальною та професійною ознакою».

Необхідно відзначити, що і в українській і в англійській мовах існують терміни, які потребують глибокого розуміння для коректної інтерпретації та перекладу. Системи вищої освіти України, Великої Британії та Америки мають багато відмінностей. Відповідно, найменування для позначення академічних реалій будуть різними. Даний факт проявляється у всьому спектрі академічних термінів: в морфо-синтаксичній структурі, в лексичному складі, в лексико-граматичній структурі термінів англійської та української мов. Причиною деяких перекладацьких невідповідностей є також традиції використання різних мовних одиниць в академічній сфері. Перш за все, необхідно відзначити, що основними перешкодами в правильності інтерпретації термінів англійської та української мов є формально-семантичні характеристики. При зіставленні термінологічних одиниць, що вживаються в системі вищої освіти, виявляється, що терміни даної області можуть бути застосовані в багатьох областях наукового знання, вони мають полісемантичність, що веде до деяких труднощів і розуміння даних одиниць тільки через контекст. Дана семантична розгалуженість дозволяє демонструвати різноманітність мови, але в той же час будь-яка нова лексична одиниця створюється для якоїсь певної мети.

Література

1. Harvard University: Faculty of Arts and Sciences [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fas.harvard.edu/pages/what-fas>.

2. Yale University: Academic Programs, Schools [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.yale.edu/schools/index.html>.

Сергей Тарасенко. Проблема перевода украинских и английских академических терминов. *В статье рассматриваются особенности перевода английских академических терминов на украинский язык, понимание которых позволяет избегать терминологических ошибок при переводе текстов с академической тематикой.*

Ключевые слова: *перевод, академический термин, профессиональное обучение, учебное заведение.*

Sergii Tarasenko. The problem of translation of Ukrainian and English academic terms.

The article considers the peculiarities of translation of English academic terms into the Ukrainian language which allows a translator to avoid terminological mistakes when translating texts of academic nature.

Keywords: *translation, academic term, occupational education, educational establishment.*   Стаття надійшла до редакційної колегії 24.10.2016